

## חבל נחלתו

פריה ורביה. עמו כדי לפוטרו מחיוב פ"ו<sup>1</sup>.  
ו. בחלקת מחוקק (ס"ק ט) ובבית שמואל וכן בביאור הגר"א (אה"ע סי' א ס"ק יז) אף שהראה פנים לשיטת הרמב"ם למעשה כש"ע ולר' יוחנן אין צורך שיתגיירו בניו הסיק: "זכן דעת כל הפוסקים דלא כרמב"ם".

### סימן כד

## גר שהורתו שלא בקדושה

שהיתה הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה יכול יהא חייב על מכת אמו ת"ל ומכה אביו ואמו, את שחייב על מכת אביו חייב על מכת אמו, את שאינו חייב על מכת אביו אינו חייב על מכת אמו".

וכן לגבי קללה (שם פס יז): "ומה ת"ל ומקלל אביו ואמו יכול הגר שהיתה הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה יהא חייב על קללת אמו ת"ל מקלל אביו ואמו, את שהוא חייב על קללת אביו חייב על קללת אמו ואת שאינו חייב על קללת אביו אינו חייב על קללת אמו".

וכן פסק הרמב"ם (הל' ממרים פ"ה הל' ט-י). ניתן לטעון שהלכות הכאה וקללה שייכות דוקא למשפחה שבה שני הצדדים שלמים, ולכן במקרה דילן פטור, אולם יש לשים לב ששתוקי יהיה חייב כלפי אמו על אף שאינו

### שאלה

גר שהורתו שלא בקדושה שנשא את אחותו שהורתה בקדושה האם קידושין תופסים בה והאם זרעו ממנה ממזר מן התורה?

### תשובה

א. נעסוק בצד האימהות בגר זה ולא בצד האבהות שהיא של גר ולכן אין לבן יחוס לאביו כמבואר בב"ב קמט ע"א. גר שאביו נכרי ואמו התגיירה בעת הריונו, לכאורה הפגם הוא רק מצד אביו ואמהותו הישראלית היא אימהות שלמה, אבל מכמה הלכות עולה שלא כן. כך נאמר במכילתא דרבי שמעון בר יוחאי (פכ"א פס"ט): "מה ת"ל ומכה אביו ואמו יכול הגר

1. הערת הרה"ג יעקב אריאל – רב העיר רמת-גן:

התקשית בפסיקת הרמב"ם הל' אישות פט"ו ה"ו היו לו בנים בגיותו ונתגייר הוא והם הר"ז קיים מצוה זו.

הרי גר שנתגייר כקטן שנולד ואם יצא י"ח בבנים שהוליד בגיותו לשם מה יש צורך בגיור הבנים, גירות הבנים אח"כ לא מעלה ולא מורידה?

ונלענ"ד עפ"י המנ"ח מצוה א שהוכיח מכאן שהמצוה אינה הביאה אלא הווית הבנים. העובדה שיש לו בנים ביולוגיים פוטרת אותו מקיום המצוה אלא שאם הבנים נשארו גויים למרות שהם בניו הוא לא יכול לצאת י"ח בבנים גויים. כי המצוה היא שיהיו לו בנים ישראלים דוקא וכמש"כ המ"מ.

## חבל נחלתו

יודע מי אביו<sup>1</sup>.

ב. בדיני עדות פסק השולחן ערוך (ח"מ סי' לג סי"א): "הגרים, מעכו"ם אין להם קורבה. אפילו שני אחים תאומים שנתגיירו מעידים זה לזה, דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי". ולא פירש באילו גרים דיבר.

ובבית יוסף (ח"מ סי' לג) כתב: "ונראה לי דהיינו דוקא כשהיתה הורתם ולידתם שלא בקדושה או לפחות לידת אחד מהם והורתו שלא בקדושה ולישנא הכי דייק דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי אלמא הורתו ולידתו שלא בקדושה אבל אם לידת שניהם בקדושה אף על פי שהורתם שלא בקדושה הרי הן אחים מן האם ופסולים מדרבנן ואפשר דכיון דעדות לבית דין מסורה, כל שאין הורת שניהם ולידתם בקדושה כשרים הם ולישנא דנתגייר שייך אפילו נתגיירה אמו כשהיתה מעוברת וצ"ע". היינו הב"י מעלה אפשרות שאפילו תאומים שהורתם שלא בקדושה ולידתם בקדושה יכולים להעיד זל"ז משום שקרבתם היא רק מצד אימם.

הש"ך (ח"מ סי' לג ס"ק ז) העיר על השו"ע: "כתב הסמ"ע [סקי"ט], בב"י נסתפק כשהורתן שלא בקדושה וכו', עד, ובד"מ הביאו וכתב עליו, דבעינן ג"כ שתהיה לידתו שלא בקדושה, עכ"ל סמ"ע. וז"ל ד"מ [סעיף ל"ד], ובפירוש ר"ש סוף מסכת שביעית מוכח בהדיא דלשון נתגיירו לא משמע אלא בגר שהיתה לידתו שלא בקדושה עכ"ל ומביאו הב"ח [שם]. ולדידי בלא"ה ליכא ספיקא כלל, דכיון דאמרינן [ביבמות] בפרק נושאין על

האנוסה [סוף דף צ"ז] וברי"ף [ל"ב ע"א מדפי הרי"ף] והרא"ש שם [פי"א סי' ב], היתה הורתן שלא בקדושה ולידתן בקדושה חייבין כרת משום אשת אח, וכ"כ הרמב"ם פי"ד מהל' איסורי ביאה [ה"ד], והוא פשוט ומוסכם מכל הפוסקים וכמו שנתבאר ביורה דעה סימן רס"ט סעיף ד', א"כ פשיטא דפסולים להעיד כיון דפסולים מדאורייתא<sup>2</sup>. ומאי דאמרינן (בפ"ד) [בפ"ב] דיבמות [כ"ב ע"א] עדות לבית דין מסורה, היינו בפסולי דרבנן, וזה ברור". ופליג על הב"י וברירא ליה שהם פסולים מן התורה להעיד זל"ז.

ג. ז"ל הרמב"ם (הל' מלכים פ"ח ה"ח): "נתעברה (=יפ"ת) מביאה ראשונה הרי הולד גר, ואינו בנו לדבר מן הדברים מפני שהוא מן העכו"ם, אלא בית דין מטבילין אותו על דעתם, ותמר מביאה ראשונה של יפת תואר היתה, אבל אבשלום נולד מאחר הנישואין, נמצאת תמר אחות אבשלום מאמו ומותרת להנשא לאמנון, וכן הוא אומר דבר נא אל המלך כי לא ימנעני ממך".

כך כתב האור שמח (הל' מלכים פ"ח ה"ח) בפירוש הרמב"ם: "קצור מופלג הוא בכאן, דאם נתגיירה ובעודה מעוברת טבלה לשם גירות, תו אין בנה צריך טבילה (יבמות ע"ה ע"א), לכן מיירי כאן שלא טבלה לשם גירות בעודה מעוברת, ותמר טבלה אמה בעודה מעוברת, לכן הוית אחות אבשלום מאמו, דלידתה היה בקדושה, וראיתי אח"ז שכן הגיה הגרי"ח ז"ל בדפוס ברעסלא (סנהדרין כ"א ע"א), אבל נראה דמשום זה קיצר רבינו

1. הערת הרה"ג אביגדר נבנצל רב העיר העתיקה ירושלים: מפני שאם יבוא אליה ויאמר לו מי אביו יתחייב גם על אביו.
2. הערת הרה"ג אביגדר נבנצל רב העיר העתיקה ירושלים: צ"ע דאחים מן האב פסולים רק מדרבנן.

היתה הורתן שלא בקדושה ולידתן בקדושה — לא חולצין ולא מייבמין, אבל חייבין משום אשת אח".

**מפרש רש"י:** "שני אחים תאומים — דהני ודאי אחים ניהו מן האב דק"ל (לקמן צח) טיפה אחת היא ומתחלקת לשנים אפילו הכי לא חולצין ולא מייבמין.

"ואין חייבין משום אשת אח — אפי' קידשו לאחר שנתגיירו דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי הלכך אין לו אחזה ואפילו מן האם.

"לא חולצין ולא מייבמין — דצד ייבום מן האב הוא והני אין להם אב דזרע מצרי כבהמה.

"אבל חייבין — כרת משום אשת אח מן האם שהרי היא כישראלית שילדה בנים".

היינו, לפי רש"י אם התגיירו לאחר שנולדו אין להם אחזה מן האם ויכול לשאת אחותו מאמו (לפחות מן התורה), אם הורתן שלא בקדושה ולידתן בקדושה אין להם יחוס מצד אביהם ולכן אינם יכולים ליבם, אולם מצד אימם הם אחים ולכן אסורים בנשות אחיהם ככל עריות וחייבים עליהן כרת. ולפי"ז חייב כרת על אחותו מאמו שנולדה בקדושה ואין קידושין תופסים בה וזרעה ממנו ממזרים.

ולכאורה הלשון: 'אבל חייבין' אינה מכריחה שיש ביניהם איסור תורה, והיה ניתן לומר שכיון שנזרעו שלא בקדושה יש בהם צד גירות, ולכן כשם שגר קטן אסור לשאת אחותו שנולדה בקדושה מאמו הגיורת רק מדרבנן, שכן הוא כקטן שנולד ורק משום ששאר-אם יש אף לנכרים, וכדי שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה אסרו עליו לשאת אותה, אבל בניה אינם ממזרים, וכן היא צריכה גט לצאת ממנו אם קידשה. ולפי"ז היה ניתן לומר

דסברתו כך, **דמעוברת שנתגיירה בנה אין צריך טבילה, אבל מכל מקום מילה לשם גירות בעי, דכיון דאינו גר עד שימול ויטבול בעי ג"כ מילה, ולא סבר כיון דאי אפשר למולו הוי כאשה דסגי בטבילה לחוד, רק מילה ג"כ בעי, וסבר דלא מעכב הסדר, ויכול להיות טבילה קודם מילה, כמו שהוכיח רמב"ן מזה (יבמות מ"ז ע"ב ד"ה נתרפא), או סבר דעל הסדר לחוד לא קפיד, כיון דלאו בר מהילא הוי, אבל בלא מילה אינו כגר, ונמצא דאם היפת תואר הולידה בן אז אף שטבלה לגירות בעודה מעוברת ג"כ הרי הוא כגר, שכשנמול לכשנולד אז נעשה גר, אבל אם הולידה בת אז היא לידתה בקדושה, דסגי בטבילת אמה, ולכן תמר אחות אבשלום מאמו, ולכן בהולידה בן קיצר דמטבילין אותו ב"ד ע"ד, והוא הדין בנתגיירה אמו, ואינו צריך רק מילה מלין אותו ב"ד על דעתם, כן היה נראה, ובגוף דברי רמב"ן יש להאריך, ויעוין ש"ך (יו"ד) סימן רס"ט סק"ו, ובדגול מרבבה שם, ואכמ"ל".**

מתבאר מדברי האו"ש כי מי שהורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה צריך גיור של מילה ורק אז הוא גר שלם. ונלמד מכאן שאע"פ שהטבילה עולה לו אגב אמו אבל מילה — כיון שאין לו אב מישראל — בי"ד מלים אותו אף לשם גיור (ואינו יכול למחות כשיגדיל בניגוד לגר קטן). ולמדנו שאע"פ שנולד כשאמו היתה ישראלית בכ"ז כיון שהתגיירה בעת הריונה, הישראליות שלו אינה שלמה וצריך גיור. ומילה אינה עפ"י הלידה אלא עפ"י היסוד הרוחני גזעי שבו ולכן הוא צריך מילה לשם גיור.

ד. ביבמות (צז ע"ב): "ת"ש: שני אחים תאומים גרים, וכן משוחררים — לא חולצין ולא מייבמין, ואין חייבין משום אשת אח;

## חבל נחלתו

לכאורה, ניתן לפרש את דברי הרמב"ם כרש"י. כוונתו שהם כזרים היא לגבי יבום שהיא עפ"י האב וכיון שאין להם אב אחד אינם כאחים. אלא שקשה מדבריו בהל' אסורי ביאה שכתב שחייבין משום אשת אח. ז"ל שם (פי"ד הי"ד): "שני אחים תאומים שהיתה הורתן שלא בקדושה ולידתן בקדושה **חייבין משום אשת אח**".

וצריך להסביר בדעת הרמב"ם שדוקא לתאומים שנולדו בקדושה יש להם אחוה, ולכן אסורים באשת אחיהם, אבל אם רק אחד הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה סובר הרמב"ם שמהתורה אינם אחים, והורתו שלא בקדושה נחשב לגר, ולכן אין לו אחוה עם אחיו בין אלה שנולדו בטומאה והתגיירו ובין אלה שנולדו בקדושה.

והב"י (יו"ד סי' רסט) כתב: "ומ"ש אבל חייבים משום אשת אח. היינו דוקא כשלידתן בקדושה וכך מפורש שם בברייתא ומדברי נימוקי יוסף בסוף פ"ק דיבמות (ג: ד"ה ת"ר) נראה דהיינו דוקא כשהן תאומים ואינו נראה בעיני".

ו. השו"ע (יו"ד סי' רסט ס"ד) הביא את לשון הרמב"ם בהל' אסו"ב. והש"ך (יו"ד סי' רסט ס"ק ו) כתב: "חייבים משום אשת אח — דעת הב"י דאפי' אינן תאומים כיון שלידתן בקדושה חייבים משום אשת אח, וכן דעת הב"ח, וצ"ע דמדברי המחבר משמע להדיא דדוקא תאומים וכן משמע בעט"ז וכן משמע להדיא ברמב"ם והרב המגיד ס"פ ד' מהל' איסורי ביאה ע"ש".

הדגמ"ר העיר שתי הערות על דברי הש"ך, ראשית שרש"י ביבמות חולק שלאו דוקא תאומים אסורים אלא אף אם לידתו בקדושה ואחיו הורתו בקדושה אסורים,

שגר שהורתו שלא בקדושה מן התורה דינו כגר, ורק מדרבנן החמירו עליו. אולם רש"י כתב שחייב כרת משום אשת אח מן האם. וכן שנינו בהמשך (צח ע"א): "ת"ש: גר שהיה לידתו בקדושה והורתו שלא בקדושה — יש לו שאר האם ואין לו שאר האב; כיצד? נשא אחותו מן האם — יוציא, מן האב — יקיים"...

ופרש רש"י: "נשא אחותו מן האם — שנולדה בהיותה עובדת כוכבים יוציא, ואע"ג דלאו אחותו היא דנקטן שנולד דמי, גזירה דלמא אתי למנסב אחותו שנולדה אחריו דבהיא איכא כרת דלידת שניהם בקדושה ואחותו גמורה מן האם היא כישראלית שילדה בן ובת.

"מן האב יקיים — שהכל יודעין דאין אב לעובד כוכבים וא"נ אתי למנסב בת אביו שיוליד מאשה אחרת משנתגייר לא איכפת לן דהא לאו בנו הוא".

ורואים ברש"י שהוא עקבי בדרכו, ולשון 'יוציא' הוא מדרבנן ודוקא באחותו שהתגיירה, אבל על אחותו מאמו בקדושה חייב כרת.

וכן כתב הרמב"ן שם: "והורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה אסירי מדאורייתא כדקתני לקמן וחייבין נמי כרת, אנפ"כ קתני אפילו לאיסורא משום דכשתני אמהות דמו והיה במשמע שיהו מותרין לגמרי".

ה. הרמב"ם (הל' יבום וחליצה פ"א ה"ח) כתב: "גרים שנתגיירו ועבדים שנשתחררו אין להן אחוה כלל והרי הן כזרים זה לזה, ואפילו אחד מהן הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה והשני הורתו ולידתו בקדושה הרי הן כזרים, ואפילו תאומים ונולדו בקדושה אין ביניהן אחוה עד שתהא הורתן ולידתן בקדושה".

וצ"ל דהגזירה היא שמא תלד תאומים ויסברו שהי' הורתם לאחר גירות וכשימות האחד בלא בניס ישא האחר את אשתו ונמצא נושא א"א מן האם, אכן עכ"פ מדברי רש"י שלא כתב כן נראה ג"כ שדעתו כדעת הרשב"א והריטב"א והב"י והב"ח ודלא כהש"ך.

ונראה שהסברא בדבר מצד שהורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה יש בו צד של גירות ולכן כלפי אחיו שנולד לגמרי בקדושה יחשב כגר וכקטן שנולד, ורק כלפי אחיו התאום שהוא באותו "מעמד" כמותו יהיה לו שאר אם.

### מסקנה

נראה איפוא שיש מחלוקת ראשונים לגבי גר שהורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה, האם יש לו שאר אם מן התורה או רק בתאומים שהורתם שניהם שלא בקדושה ולידתם בקדושה יש שאר אם, אבל כלפי שאר אחיהם בין הנולדים בגיות ובין הנולדים בקדושה הרי הם גרים.

ושנית שאף דעת הרמב"ם כן והביא ראייה מדברי הרמב"ם בהל' מלכים שהובא לעיל. וכך כתב על מחלוקת זו הערוך לנר (יבמות מב ע"א): "אבל באמת ראיתי בזה פלוגתא בין הראשונים דלפי מה שכתב הבית יוסף י"ד (סי' רס"ט ס"ד) בשם הנימוקי יוסף דוקא בתאומים הדיון כן אבל בלא תאומים אינם כאשת אח מן האם, רק שהוא חולק עליו, והש"ך (שם סק"ו) הניח בצ"ע שמהרמב"ם וה"ה והעט"ז נראה בפ"י דוקא בתאומים ע"ש, ואף שהב"ח תמה על שיטה זו נ"ל דהטעם מדאמרינן בגמרא דאע"ג דכשתי אמהות דמי אפילו הכי אסורי ס"ל דלא קאמר רק אסורי משום גזירה דאתי לאחלופי, אבל לענין שלא לחשבם כאחים מן האם מן התורה אמרינן דכשתי אמהות דמי, זה נ"ל טעם הרמב"ם וסיעתו, אבל לא כן דעת הרשב"א והריטב"א שהם כתבו בפ"י דאפילו בהורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה והשני הו"ל בקדושה הם בכרת משום אחים מן האם ודלא כהש"ך, אבל ק"ל דלשיטת הרמב"ם היאך משכחת הכא גזירה לגבי גר וגירות דגזירה שכתב רש"י לא שייך.